

Курачова О.А.
здобувачка 1М курсу
кафедри культурології
Херсонського державного університету,
м. Херсон, Україна
Науковий керівник – докторка
педагогічних наук,
професорка Л.І. Лимаренко

ВИПРОБУВАННЯ ВІЙНОЮ І ПЕРЕЗАВАНТАЖЕННЯ: КЕЙС ФЕСТИВАЛЮ «МЕЛЬПОМЕНА ТАВРІЇ»-2022

Театральне мистецтво є важливою складовою культурної ідентичності нації, а в умовах війни воно набуває ще більшої значущості як інструмент збереження пам'яті, підтримки національного духу та комунікації з міжнародною спільнотою.

Російсько-українська війна, яка триває з 2014 року і загострилася у 2022 році, спричинила серйозні виклики для української театральної культури. Через окупацію, руйнування театрів, вимушену міграцію митців та безпекові загрози багато театральних ініціатив опинилися під загрозою зникнення або ж кардинальної зміни своєї діяльності. Одним із найяскравіших прикладів адаптації театрального процесу до нових реалій є Міжнародний театральный фестиваль «Мельпомена Таврії».

До початку повномасштабного вторгнення, фестиваль традиційно проходив у Херсоні та об'єднував театральні колективи з різних куточків України й світу. Проте в 2022 році, внаслідок тимчасової окупації міста, організатори зіткнулися з необхідністю змінити як географічну прив'язку заходу, так і його формат. Фестиваль став багатолокаційним, охоплюючи різні міста України та Європи. Окрім зміни територіальної прив'язки, важливою трансформацією стало використання нових форматів, зокрема онлайн-показів, гібридних подій та співпраці з міжнародними партнерами.

Зазначаємо, що фестиваль «Мельпомена Таврії» завжди відіграв важливу роль у популяризації українського театру, однак війна змусила його

організаторів переосмислити формат проведення. У 2022 вперше за роки існування Міжнародний театральний фестиваль змінив формат – театри-учасники не везли вистави до Херсона, а показували їх на своїх сценічних майданчиках [1].

Зосередимо увагу на довоєнному форматі «Мельпомени Таврії». Фестиваль «Мельпомена Таврії» є однією з найважливіших театральних подій в Україні, яка з 1999 року об'єднувала театральні колективи з різних регіонів країни та світу. До початку повномасштабного вторгнення росії у 2022 році мистецький захід традиційно проходив у Херсоні, місті з глибокими культурними традиціями та потужною театральною школою.

Херсон був не лише географічним центром фестивалю, а й важливим символом єднання театральної спільноти. Ключовим майданчиком заходу був Херсонський академічний музично-драматичний театр ім. Миколи Куліша, який відіграв роль центральної сцени. Вистави також відбувалися на інших локаціях, серед яких: відкриті майданчики, музеї, арт-простори та навіть вуличні сцени.

До війни фестиваль мав насичену програму, що включала:

- театральні вистави – покази постановок різних жанрів, від класики до сучасних експериментальних перформансів;
- творчі зустрічі та майстер-класи – заходи, де українські та закордонні митці ділилися досвідом і проводили навчальні сесії для молодих акторів, режисерів та драматургів;
- дискусійні панелі – обговорення актуальних проблем театру, нових тенденцій та мистецької співпраці;
- концертні програми, вуличні вистави та перформанси, щорічна карнавальна хода до відкриття фестивалю – події, спрямовані на залучення широкої аудиторії та інтеграцію театрального мистецтва у міський простір.

Щороку у фестивалі брали участь провідні українські та закордонні театри. До Херсона приїжджали колективи з Європи, Близького Сходу та

інших регіонів, що робило «Мельпомену Таврії» міжнародним культурним майданчиком.

За 23 роки (1999–2021) активності фестивалю зіграно близько 450 вистав за участі понад 200 театрів.

Організатори фестивалю завжди прагнули, щоб він був відкритим для широкого загалу, тому поряд із традиційними виставами в театрі активно розвивалися формати вуличних і соціальних перформансів. Це дозволяло залучати не лише театральну публіку, а й випадкових глядачів, перетворюючи місто на живий мистецький простір.

Однією з ключових рис фестивалю була його доступність: багато подій мали безкоштовний вхід, а вистави часто відбувалися просто неба. Крім того, команда фестивалю активно працювала з молоддю, пропонуючи спеціальні програми для студентів театральних навчальних закладів.

Таким чином, до 2022 року «Мельпомена Таврії» була не просто фестивалем, а масштабним культурним явищем, що сприяло розвитку театрального мистецтва, міжнародному співробітництву та активному залученню аудиторії. Проте війна внесла суттєві зміни, змусивши засновників фестивалю шукати нові формати та місця проведення.

У 2022 році Мельпомена вперше змінила формат. Повномасштабне вторгнення Росії в Україну у 2022 році стало одним із найважчих випробувань для української культури. Театральна сфера, як і багато інших галузей, зазнала значних втрат через знищення інфраструктури, вимушену міграцію митців та загрозу фізичної безпеки. Фестиваль «Мельпомена Таврії», який традиційно проходив у Херсоні, також опинився перед викликом: як продовжити існування в умовах окупації рідного міста?

Херсон був окупований російськими військами 2 березня 2022 року, що зробило проведення фестивалю в рідному місті неможливим. Окупаційна влада впроваджувала репресії проти митців, зокрема Херсонського театру ім. Миколи Куліша, який завжди був центром фестивалю. Театральні діячі змушені були евакуюватися та тимчасово припинити свою діяльність, а будь-

яка форма організації українських культурних заходів під окупаційним режимом загрожувала переслідуваннями та арештами.

Отже, фестиваль, який багато років був невід'ємною частиною культурного життя Херсона, опинився перед загрозою зникнення.

Втрата територіальної прив'язки змусила організаторів ухвалити кардинальне рішення – змінити формат і перенести фестиваль у безпечніші регіони. Уперше в історії «Мельпомена Таврії» відбулася одночасно в кількох містах України [1]. У 2022 році театри-учасники приймали фестиваль на своїх майданчиках у різних містах України та закордону. Була впроваджена гібридна модель – окрім традиційних театральних показів, частина вистав транслювалася онлайн, що дозволило долучити до заходу театри та глядачів з усього світу.

XXIV Міжнародний театральний фестиваль «Мельпомена Таврії» відбувся з 10 по 19 червня 2022 року під символічним гаслом «Мельпомена – голос Херсонщини» [2; 3]. Цей слоган підкреслював не лише його мистецьке значення, а й суспільно-політичну місію – привернути увагу до окупованого міста та підтримати херсонців, які залишалися під російською владою. Театри-учасники не привозили вистави до Херсона, а презентували їх у своїх містах. Ті театри, які не мали можливості організувати виступи наживо, зокрема і Херсонський театр Куліша, демонстрували вистави у форматі відеозаписів на офіційному YouTube-каналі фестивалю.

Однак, фестиваль набув ще більшої соціальної спрямованості: театри-учасники виділяли квитки для внутрішньо переміщених осіб, які опинилися в їхніх містах, а артисти Херсонського театру відвідували вистави як спеціальні гості. Загалом, у форматі офлайн та онлайн, було представлено 59 вистав, участь у події взяли 64 театри, а до фестивалю долучилися театри з 11 країн світу, зокрема: Португалії, Чехії, Польщі, Туреччини, Грузії, Німеччини, Румунії, Франції, а також вперше – Японії та США [4].

Слід підкреслити, що французький фестиваль «Festival in Extremis», долучившись до «Мельпомени Таврії», не лише підтримав український

театральний рух у часи війни, а й сам став частиною цього масштабного культурного явища.

Підсумовуючи викладене вище, констатуємо факт становлення фестивалю «Мельпомена Таврії» у 2022 році як символу стійкості української культури. Навіть, попри втрату рідного простору та численні виклики, «Мельпомена Таврії» не лише зберегла свою життєздатність, а й знайшла нові форми існування, зміцнила міжнародні зв'язки, розширила аудиторію і довела, що мистецтво – це голос свободи, пам'яті й національної гідності.

Список використаних джерел:

1. Критика. (2022, червень). «Мельпомена – голос Херсонщини»: XXIV фестиваль відбувся, попри війну. URL: <https://m.krytyka.com/ua/news/melpomena-holos-hersonshchyny-xxiv-festyval-vidbuvsia-popry-viinu>
2. Херсон плюс. (2022, 24 травня). «Мельпомена Таврії-2022»: голос Херсонщини почують глядачі 30-ти театрів. URL: <https://khersonstv.com/melpomena-tavrii-2022-holos-khersonshchyny-pochuiut-hliadachi-30-ty-teatriv/>
3. Україна молода. (2022, 23 червня). Козаки ось, москалям – зась: «Мельпомена Таврії» стала голосом нескореного Херсона в 11 країнах URL: <https://umoloda.kyiv.ua/number/3809/164/167308/>
4. Театральна риболовля. (2022, 10 червня). Міжнародний театральний фестиваль «Мельпомена Таврії». URL: <http://www.t-fishing.co.ua/product/melpomena-tavriyi-2022/>